

OPRACOWANIE PYTANIA

Świat ducha a świat rozumu. Omów zagadnienie na podstawie *Romantyczności* Adama Mickiewicza. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Adam Mickiewicz, *Romantyczność*

EPOKA

Romantyzm

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1

O co tak naprawdę pyta komisja

Ballada zderza dwa sposoby rozumienia świata: racjonalizm uczonych, ufających tylko temu, co można zobaczyć i zmierzyć, oraz romantyczne poznanie przez uczucie, wiarę i intuicję.

Zagadnienie polega na pokazaniu, że utwór jest manifestem - programowym opowiedzeniem się po stronie świata ducha.

świat ducha	Rzeczywistość niedostępna zmysłom i nauce: uczucia, wiara, intuicja, obecność zmarłych, prawdy „żywe”, poznawane sercem. W balladzie reprezentują go Karusia, lud i narrator.
świat rozumu	Poznanie oparte na obserwacji, doświadczeniu i nauce – „szkiełko i oko” Starca. Komisja oczekuje, że pokażesz go jako racjonalizm oświecenia, z którym romantycy polemizowali, a nie jako głupotę.
manifest (ballada programowa)	Utwór, który poza fabułą formułuje program światopoglądowy lub artystyczny. <i>Romantyczność</i> otwierała <i>Ballady i romanse</i> (1822) i wyrażała credo nowej epoki – masz to wskazać, nie tylko opowiedzieć historię.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę o tym, jaki spór światopoglądowy toczy się w *Romantyczności* i po której stronie staje Mickiewicz oraz dlaczego.
- ✓ Analizę głosów ballady: przeżycia Karusi, reakcji ludu, słów Starca o „szkiełku i oku” oraz wypowiedzi narratora („czucie i wiara”, „miej serce i patrzaj w serce”), a także funkcji motta z Szekspira.
- ✓ Kontekst historycznoliteracki lub literacki oraz wniosek o tym, czy ballada odrzuca rozum, czy wskazuje jego granice.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Motto z *Hamleta* Szekspira: „Zdaje mi się, że widzę... gdzie? Przed oczyma duszy mojej” – słowa Hamleta o widzeniu zmarłego ojca. Mickiewicz zapowiada od razu, że chodzi o poznanie wewnętrzne, „oczyma duszy”, i wskazuje Szekspira jako patrona romantyków w sporze z klasykami.
- Karusia: w biały dzień, w miasteczku, dziewczyna widzi zmarłego przed dwoma laty Jasieńka, mówi do niego, boi się i tęskni zarazem, chce z nim odejść. Dla niej duch jest realny – świat ducha przeżywany, nie udowodniany. Cierpienie i miłość są tu drogą poznania.
- Lud: gromada otaczająca Karusię wierzy jej, modli się i powtarza, że Jasio musi być przy swojej Karusi. Prosta wiara ludu jest w balladzie sojusznikiem poety – to ludowa wizja świata, w której żywi i umarli współistnieją.
- Starzec: uczonej patrzy przez „szkiełko i oko”, nic nie widzi i orzeka, że dziewczyna bredzi, a lud bluźni rozumowi. Reprezentuje racjonalizm oświecenia (aluzja do Jana Śniadeckiego, krytyka romantyków) – poznanie ograniczone do tego, co mierzalne.
- Narrator: staje po stronie dziewczyny i ludu – „czucie i wiara silniej mówi do mnie niż mędrca szkiełko i oko” – i zarzuca Starcowi, że zna „martwe prawdy”, a nie widzi cudów, oraz wzywa: „Miej serce i patrzaj w serce!”. To bezpośrednie wyłożenie programu romantycznego i puenta całego sporu.

LITERACKI

POLECANY

Lalka, Bolesław Prus

Wokulski, na co dzień racjonalny i rozważny kupiec, traci głowę dla Łęckiej i ujawnia swoją romantyczną naturę, a zawód miłosny uświadamia mu, jak zgubne bywa kierowanie się uczuciami. Zestaw to z *Romantycznością* – tam wygrywa czucie, w powieści pozytywistycznej zdrowy rozsądek.

HISTORYCZNO LITERACKI

Spór klasyków z romantykami (Jan Śniadecki, Kazimierz Brodziński, *Ballady i romanse* 1822)

Na początku XIX wieku klasycy warszawscy bronili rozumu, reguł i wzorów antycznych, a Jan Śniadecki w rozprawie *O pismach klasycznych i romantycznych* (1819) kpił z ludowych wierzeń i duchów; Brodziński i młodzi poeci widzieli w nich źródło prawdy o narodzie. *Romantyczność* jest głosem w tym realnym sporze – Starzec to portret klasyka, a narrator mówi za pokolenie Mickiewicza. Kontekst zamienia balladę z opowiadanki w dokument przełomu epok.

LITERACKI

Dziady cz. II, Adam Mickiewicz

W ludowym obrzędzie dziadów żywi przywołują duchy zmarłych, a te przychodzą naprawdę i wygłaszają nauki moralne (nie ma zbawienia bez cierpienia, bez człowieczeństwa, bez wzajemności). Świat ducha jest tu realny i moralnie uporządkowany – dramat rozwija to, co ballada tylko postuluje: ludowa wiara zna prawdy niedostępne rozumowi. Oba utwory wyszły z tego samego programu.

FILOZOFICZNY

Racjonalizm i empiryzm oświecenia (Kartezjusz, Newton) a romantyczna filozofia uczucia

Oświecenie uznawało za prawdziwe tylko to, co da się rozumowo dowieść lub zmierzyć – „szkiełko i oko” to metafora tej metody. Romantycy odpowiadali, że istnieją prawdy dostępne jedynie intuicji, wierze i sercu. Kontekst pozwala nazwać spór ballady językiem filozofii i pokazać, że Mickiewicz nie odrzuca nauki, lecz podważa jej roszczenie do wyłączności.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: *Romantyczność* to manifest nowego światopoglądu – poznanie przez uczucie i wiarę przewyższa poznanie rozumowe.
- 2 Analiza sytuacji Karusi: cierpienie i widzenie ducha jako doświadczenie prawdziwe dla niej i dla ludu.
- 3 Zderzenie postaw: sceptycyzm Starca kontra narrator opowiadający się po stronie wiary i serca.
- 4 Kontekst: *Lalka* (Bolesław Prus) – Wokulski, na co dzień racjonalny i rozważny kupiec, traci głowę dla Łęckiej i ujawnia swoją romantyczną naturę, a zawód miłosny uświadamia mu, jak zgubne bywa kierowanie się uczuciami. Zestaw to z *Romantycznością* – tam wygrywa czucie, w powieści pozytywistycznej zdrowy rozsądek.
- 5 Wniosek: romantycy nie odrzucali rozumu całkowicie, lecz dowodzili, że nie ogarnia on całej rzeczywistości.